

*До разової спеціалізованої вченої ради ID 9091
Закладу вищої освіти «Університету Короля Данила»
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35)*

ВІДГУК

офіційного опонента

— доктора архітектури, доцента **Гатальської Надії Вікторівни**
на дисертаційну роботу **Жирика Руслана Михайловича**
«Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування

1. Актуальність теми дисертації зумовлена нагальною потребою інтеграції екологічно орієнтованих підходів в архітектурно-просторове планування територій із значним рекреаційним потенціалом. В умовах інтенсивної урбанізації, екологічної дестабілізації та зростаючого антропогенного тиску, особливого значення набуває збереження екосистемної рівноваги та впровадження сталих принципів просторової організації населених пунктів. Регіони з унікальними природними, соціокультурними та рекреаційно-туристичними ресурсами потребують системного підходу до урбоекологічного аналізу та формування планувальних рішень. В даному контексті особливої уваги заслуговує Івано-Франківська область як регіон, що репрезентує унікальне поєднання природних, архітектурних та соціокультурних чинників, що вимагають комплексного підходу до розробки планувальних стратегій.

У сучасній практиці просторового розвитку населених пунктів, зокрема в межах стратегічного, генерального та детального планування, спостерігається недостатній рівень врахування взаємозв'язків між екологічними чинниками та просторовим розвитком територій. Багато планувальних документів створюються без належного аналізу просторової структури населених пунктів, що призводить до фрагментарного управління територіальним розвитком.

Таким чином, тематика дисертаційного дослідження відповідає контексту міжнародних ініціатив, таких як Цілі сталого розвитку ООН та Положення європейської політики територіального планування, а також актуальним проблемам теорії і практики в галузі архітектури та містобудування України.

Дослідження спрямоване на формування інноваційних підходів до просторової організації рекреаційних поселень, що сприятиме збереженню ландшафтної унікальності, посиленню туристичної привабливості та підвищенню конкурентоспроможності територій у глобальному контексті.

Актуальність теми належним чином обґрунтована у вступі дисертації.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційна робота Жирака Р. М. виконана на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила». Тема дисертаційного дослідження: «Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області» виконана в контексті наукового напрямку даної кафедри та перетинається з науковим дослідженням «Моделювання розвитку урбанізованих систем і територій» Науково-дослідного інституту імені Академіка І.М. Луцького.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у формуванні комплексного міждисциплінарного підходу до дослідження урбоекологічних чинників як основи для підвищення життєстійкості та вдосконалення архітектурно-просторової організації рекреаційних населених пунктів. Автором запропоновано структурну модель урбоекологічної взаємодії, що враховує специфіку урбоекосистем Івано-Франківської області та орієнтована на практичне застосування в регіональному плануванні.

Уперше:

- теоретично обґрунтовано поняття життєстійкості як системоутворюючого чинника архітектурно-просторового розвитку населеного пункту рекреаційного профілю;

- окреслено модель урбоекологічної взаємодії, її вплив на архітектурно-просторову організацію та життєстійкість урбоекосистем;

- обґрунтовано стратегічні підходи формування просторово-адаптивного середовища, спрямовані на оптимізацію життєстійкості населених пунктів рекреаційного профілю.

Удосконалено:

- методи аналізу урбоекологічної взаємодії в межах населених пунктів рекреаційного профілю;

- класифікацію екологічних чинників, що впливають на планувальні рішення населених пунктів рекреаційного профілю;

- модель життєстійкості населених пунктів рекреаційного профілю;
- рекомендації щодо оптимізації архітектурно-просторової організації та екологізації планувальних рішень у населених пунктах рекреаційного профілю Івано-Франківської області.

Отримані результати розширюють науково-практичну базу просторового планування й можуть бути впроваджені в розробку містобудівної документації та стратегій сталого розвитку для гірських і передгірських територій.

4. Оцінку змісту дисертації сформовано на підставі ознайомлення з повним текстом дисертаційної роботи «Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області». Робота Жирака Р.М. представлена на здобуття ним наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування.

Обрану автором структуру роботи оцінюю позитивно. Наукова праця складається із анотації, списку публікацій здобувача за темою дослідження, змісту, вступу, трьох розділів, висновків і додатків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідно до загальноприйнятих вимог, вступ дисертаційної роботи охоплює ключові структурні компоненти, серед яких – обґрунтування актуальності теми, визначення її зв'язку з науковими дослідженнями, що виконуються на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», а також формулювання мети й основних завдань роботи. У вступі окреслено об'єкт і предмет дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів, охарактеризовано методологічну базу, розкрито як теоретичну, так і прикладну цінність роботи. Окремо подано інформацію про апробацію результатів, публікаційну активність автора та структурну побудову дисертації.

Перший розділ «Стан та передумови дослідження урбоекологічних аспектів архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області» демонструє глибоке опрацювання теоретичних підходів, практичного досвіду та методологічних засад дослідження просторового розвитку рекреаційних поселень у контексті урбоекологічних особливостей.

Представлений у дисертації аналіз законодавчої та нормативно-правової бази України та європейського досвіду засвідчує важливість адаптації інструментів просторового планування до умов гірських і передгірних рекреаційних територій. Важливим є аналіз міжнародного досвіду формування просторових моделей

планування населених пунктів, що може бути корисним для впровадження комплексного підходу до управління територіями та адаптації населених пунктів України до викликів кліматичної, демографічної й геополітичної нестабільності.

Автор обґрунтовано окреслює ключові поняття, систематизує та уточнює термінологічний апарат, а також виділяє принципи, підходи та методи на яких базується дисертаційне дослідження. Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження є концепція сталого (збалансованого) розвитку, міждисциплінарний підхід та урбоекологічний аналіз.

Другий розділ дисертації «Урбоекологічні чинники як елемент життєстійкості урбоекосистем» містить комплексний аналіз життєстійкості урбоекосистем у контексті сталого розвитку, з урахуванням екологічного потенціалу територій та взаємодії природного й антропогенного середовища. Автором запропоновано оригінальну структурну модель урбоекологічної життєстійкості, що охоплює широкий спектр компонентів – від характеристики природних умов та ландшафтних особливостей до соціоекологічних параметрів. Встановлено критичні екологічні ризики, притаманні гірським рекреаційним населеним пунктам, а також підкреслено необхідність адаптивного просторового планування з урахуванням локальних особливостей. Автором окреслено поняття урбоекологічної взаємодії, виділено класифікаційні ознаки такої взаємодії за трьома основними критеріями: напрямом взаємодії, функціональною роллю та рівнем екологічного балансу.

Важливе практичне значення має аналіз планувальної структури населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області, окреслення переваг та недоліків певного типу планування, його вплив на адаптивний потенціал території конкретного об'єкта. Значну увагу приділено техногенним загрозам, безпековим аспектам і участі громади у формуванні сталих, екологічно безпечних моделей просторового розвитку населеного пункту.

У третьому розділі **«Принципи, методи, та практичні рекомендації підвищення життєстійкості населених пунктів рекреаційного профілю в контексті їх архітектурної організації та просторового розвитку»** автором запропоновано чотири типи моделей життєстійкості населених пунктів, адаптованих до особливостей рекреаційних територій, що дозволяє диференційовано підходити до територіального планування в умовах різного інституційного та екологічного потенціалу. Окрему увагу автор приділив окресленню принципів підвищення життєстійкості урбоекосистеми, а також доцільності їх застосування в межах регіону проведення досліджень.

Важливим доробком автора вважаємо:

- впровадження індикативної методики оцінювання життєстійкості населених пунктів з використанням інтегрального індексу, що забезпечує об'єктивне порівняння урбоєкосистем;
- визначення основних просторових ризиків населених пунктів рекреаційного профілю Івано–Франківщини,
- окреслення ключових тенденцій життєстійкості населених пунктів рекреаційного профілю Івано–Франківщини (на основі індексу життєстійкості) та обґрунтуванню рекомендацій їх оптимізації.

Результати дослідження, представлені у розділі демонструють ефективність застосування міждисциплінарного підходу при аналізі просторових систем на різних рівнях з акцентом на мезорівень як критично важливий для трансформації малих поселень.

Практична апробація та освітнє впровадження результатів дисертаційного дослідження свідчать про високу практичну цінність і актуальність дослідження в контексті сталого розвитку населених пунктів передгірських та гірських територій України.

Зауваження до розділу. Опис методів оцінки життєстійкості населених пунктів, здійснений на основі аналізу джерел наукової літератури варто було окреслити у підрозділі 1.4, який цьому присвячено.

Загальні висновки дисертаційної роботи відповідають поставленим завданням та відображають основні результати, є аргументованими, доказовими, переконливими, логічними і не викликають принципових зауважень.

Структура дисертації побудована чітко та відповідає поставленій меті і завданням дослідження.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні Жирака Р. М., відзначаються належним рівнем обґрунтованості та підтверджуються результатами проведених емпіричних, теоретичних і прикладних досліджень. Структура дисертації є логічною, цілісною та відповідає поставленій меті й завданням, чітко відображає послідовність наукового пошуку. Об'єкт і предмет дослідження визначено коректно, а виклад матеріалу забезпечує належне розкриття авторської концепції підвищення життєстійкості поселень із врахуванням урбоєкологічних особливостей архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів

рекреаційного профілю Івано-Франківської області, що ґрунтується на міждисциплінарному підході та врахуванні екологічних та урбаністичних взаємодій.

Робота характеризується високим рівнем теоретичного обґрунтування, змістовною насиченістю, коректним використанням як наукових джерел, так законодавчої і нормативно-правової бази, з відповідним академічним апаратом посилань. Аргументованість висновків посилюється результатами апробації, здійсненої на науково-практичних конференціях, семінарах кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», а також практичним застосуванням результатів дослідження, що засвідчує належний рівень наукової компетентності та професійної підготовки дисертанта.

Вагомим є практичне значення результатів дисертаційного дослідження Жирака Р. М., що обумовлено можливостями їх широкого застосування у галузі архітектурного проектування, просторового планування та урбоекологічної інтеграції територій, зокрема для сталого розвитку рекреаційних зон Прикарпаття та Українських Карпат. Отримані науково-практичні напрацювання можуть бути використані при підготовці містобудівної документації різного рівня. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для формування методичних рекомендацій до проектування екологічно орієнтованих архітектурних об'єктів, а також підготовки грантових заявок і залучення інвестицій. Крім того, результати роботи успішно інтегровані в освітній процес ЗВО «Університет Короля Данила» у межах низки профільних дисциплін, що сприяє підготовці фахівців нового покоління в галузі архітектури та містобудування.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Загальний обсяг роботи становить 325 сторінок, з яких 205 сторінок припадає на основний текст. До першого розділу додається 5 сторінок додатків, до другого – 21 сторінка, до третього – 12 сторінок; загальні додатки займають 35 сторінок. Розділ бібліографічних посилань містить 285 найменувань. Дисертаційна робота має чітку структуру, а отримані результати свідчать про її високий фаховий рівень. У дослідженні не виявлено текстових запозичень або використання наукових результатів інших дослідників без посилань на відповідні джерела.

Основні положення дисертації викладено в опублікованих наукових працях. Вимоги до кількості та якості публікацій виконано. Результати дисертації опубліковано у 14 друкованих працях: 5 – у наукових фахових виданнях України

категорії «Б», та 1 – у закордонному періодичному виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus; 8 тез наукових доповідей в збірниках матеріалів Міжнародних та Всеукраїнських симпозіумів, науково-практичних конференцій, круглих столів.

Дисертаційна робота та її розділи характеризуються єдністю змісту й форми. Дослідження написано відкритим науковим стилем, з використанням відповідної наукової, фахової термінології. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження Жирака Р. М., вважаємо за необхідне навести зауваження та рекомендації, які можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час процедури публічного захисту дисертаційної роботи.

1. Аналітичне опрацювання наукових праць та окреслення методів дослідження варто було повністю локалізувати у першому розділі, що дозволило б уникнути у наступних підрозділах повторення окремих понять та дефініцій, що перевантажує зміст.

2. Результати соціологічного опитування варто було виокремити в окремий підрозділ та навести їх графічне вираження, що поліпшило б сприйняття їх аналізу.

3. Базові моделі життєстійкості населених пунктів, а також застосування цих моделей до населених пунктів рекреаційного профілю Івано–Франківської області варто було б подати у вигляді графоаналітичних матеріалів.

Вищевказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, на його наукову новизну та практичне значення.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дисертації представлено у 14 друкованих працях, серед яких: одна у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Чеська Республіка) та п'ять наукових публікацій у фахових виданнях України. Опубліковано вісім тез наукових доповідей в збірниках матеріалів Міжнародних та Всеукраїнських симпозіумів, науково-практичних конференцій, круглих столів.

Висновки дисертації в цілому

Рецензована дисертаційна робота Жирака Руслана Михайловича «Урбоекологічні особливості архітектурної організації та просторового розвитку населених пунктів рекреаційного профілю Івано-Франківської області» є завершеною науковою працею, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам, які сформовані до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії (із змінами внесеними згідно з постановою КМ №341 від 21.03.2022 р. ,№502 від 19.05.2023р.), а її автор Жирак Руслан Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування галузі знань 19 – Архітектура та будівництво.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор архітектури, доцент,
професор кафедри ландшафтного проектування
та садово-паркового мистецтва
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

Надія ГАТАЛЬСЬКА

Підпис д. арх. Гатальської Н.

ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар

Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова

Олег КАЛМИКОВ